



Sabima kartleggingsnotat 6-2019

## Kartlegging av leveområder for blåvingegresshoppe, (*Sphingonotus caeruleans*, VU) og klapregresshoppe (*Psophus stridulus*, VU) i Sør Norge

Av Håkon Gregersen



## **Kartlegging av leveområder for blåvingegresshoppe, (*Sphingonotus caerulans*, VU) og klapregresshoppe (*Psophus stridulus*, VU) i Sør Norge**

*Emneord: Blåvingegresshoppe, Sphingonotus caerulans, klapregresshoppe Psophus stridulus, sandgresshoppe, sørvendt svaberg, kalktørreng.*

Blåvingegresshoppe er hovedsakelig utbredt langs kysten i Østfold, og spesielt i «Skjærhalden». Det er også registrert lokaliteter langs kysten i Vestfold, Telemark og Agder. Og undersøkelse av arten i 2018 viste at det kan finnes levesteder som ikke er kartlagt (Gregersen 2018).

Leveområde for blåvingegresshoppe i Norge er hovedsakelig lokalisert til varme, primært kystnære lokaliteter. Den finnes på sørvende svaberg og knauser, nær vegetasjonsløse bergskrenter med innslag av skorpelav, men også åpne sand- og grusområder. Noen få ganger er arten funnet på lokaliteter et stykke fra kysten, og da helst i tilknytning til bergskrenter med skorpelav. Hannen lager en karakteristisk artsunik fløytende lyd. De voksne individene kan finnes fra midten av juli og utover til slutten av september.

Klapregresshoppen trives også på varme, soleksponerte lokaliteter. Rundt Oslofjorden finnes klapregresshoppen på knauser og lune, litt snau eng, gjerne på kalkgrunn (kalktørreng). I innlandet foretrekker den varme sørvendte skråninger, gjerne også her helst med kalkgrunn. I Telemark finnes arten gjerne i tilknytning til rasmark (kalkskifer) og kalktørrenglysninger i alm-lindeskog. De voksne individene finnes fra slutten av juli og utover til slutten av september. Hannen lager en kraftig klaprende lyd mens han flyr ved å slå vingene mot hverandre, derav navnet klapregresshoppe. Hunnen flyr ikke, men kan foreta lange hopp hvor vingene bidrar.

Klapregresshoppe er tidligere registrert flere steder i Telemark, Buskerud og Akershus, sistnevnte som er artens mest kjente hovedutbredelsesområde i Norge. I Telemark er det påvist flere nye leveområder for klapregresshoppe de siste årene (Gregersen 2016 og 2017).

Kartlegging for sommeren 2019 gav flere nye lokaliteter for blåvingegresshoppe (4 lokaliteter). Søket gav også en rekke lokaliteter som må undersøkes videre i neste sesong, både for klapregresshoppe og blåvingegresshoppe. Mest interessant var kanskje funn av to nye leveområder for sandgresshoppe, *Platycleis albopunctata* (EN) i Telemark.

## Innhold

Kartlegging av leveområder for blåvingegresshoppe, ( <i>Sphingonotus caeruleus</i> , VU) og klapregresshoppe ( <i>Psophus stridulus</i> , VU) i Sør Norge.....	1
1 Innledning.....	4
2 Metode.....	7
3 Klapregresshoppe .....	8
1.1 Hurum, Haraldstangen UTM: 32 V 583022 6598723.....	8
1.2 Hurum, Smedodden UTM: 32 V 583626 659916.....	9
1.3 Skien, Torsberg UTM 32 V 534657 6554012.....	10
1.4 Skien, Åsstranda UTM: 32 V 537096 6550829.....	12
2 Blåvingegresshoppe.....	13
2.1 Kragerø, Ekerne UTM: 32 V 522309 6516659.....	13
2.2 Kragerø, Langholmen UTM: 32 V 523044 6518624 .....	14
2.3 Kragerø, Langholmen åsrygg UTM: 32 V 522996 6518866. ....	15
2.4 Kragerø, Stangnes UTM: 32 V 522047 6516261 .....	16
2.5 Kristiansand, Flekkerøya UTM:32 V 440680 6436596 .....	17
2.6 Larvik, Oterøya UTM: 32 V 560876 6543765 .....	18
2.7 Larvik, Viksfjorden UTM: 32 V 566841 6546814.....	19
2.8 Risør, Dyvika UTM: 32 V 509117 6509723.....	20
2.9 Risør, Geitetangen UTM: 32 V 509229 6509500.....	21
2.10 Tvedestrand, Bergøya UTM 32 V 507686 6501216 .....	22
2.11 Tvedestrand, Einarsvika UTM 32 V 507640 6500693 .....	23
3 Oversikt over registreringer og funn 2019.....	24
4 Litteratur og henvisninger.....	25

## 1 Innledning

Hovedtyngden av dagens utbredelse av blåvingegresshoppe er i Østfold, Vestfold og Agder, og er knyttet til relativt få kjente lokaliteter (figur 1.). Tilsvarende for klapregresshoppe er funn av arten også knyttet til et fåtall lokaliteter, spesielt i Indre Oslofjord og Ringerike (figur 2.). I Oslofeltet finnes imidlertid et hav av potensielle leveområder.

Kartlegging av nye leveområder for blåvingegresshoppe har hatt fokus på å finne omfattende kystnære lokaliteter med sørvendte bergknauser med skorpelav. Disse lokalitetene vil ved videre undersøkelse bli brukt som referanser for seongsaktivitet.

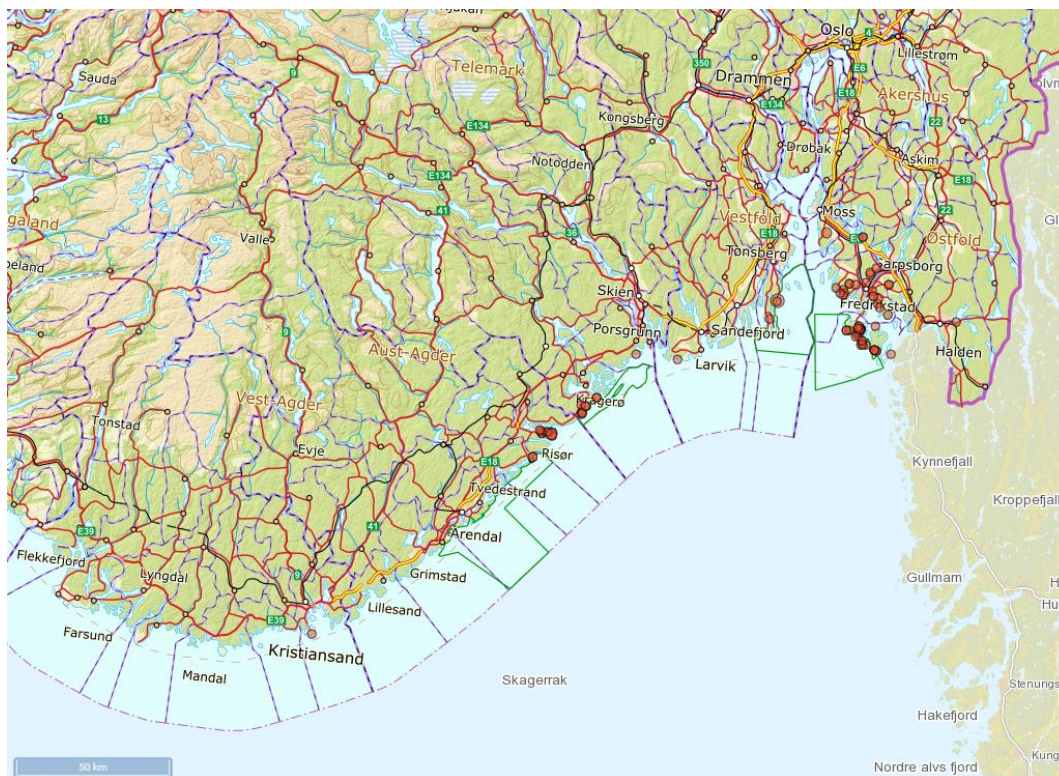
For klapregresshoppe har det vært mindre tid til kartlegging, men noen meget potensielle lokaliteter er oppsøkt, og habitatforståelse har vært forsøkt innøvd.

Kartlegging av potensielle leveområder har også ført med seg en meget så forvaltningsrelevant annen rettvinge,- sandgresshoppen, *Platycleis albopunctata* (figur 3.). Det er funnet to nye leveområder for arten i Telemark og Agder.

SABIMA har bevilget midler til å dekke kost- og reiseutgifter, mens kartlegging og rapportering er gjennomført som frivillig, ulønnet arbeid.

Dette notatet er ment som en skildring av lokalitetene og hva som er observert,- en ren feltrapport. Det er helt klart ønskelig med tiltak for å forbedre flere av lokalitetene, samt å sikre areal for fremtidig sikker forvaltning av leveområder for blåvingegresshoppe og klapregresshoppe. Videre tiltaksarbeid bør beskrives i en lokalitetsdetaljert handlingsplan.



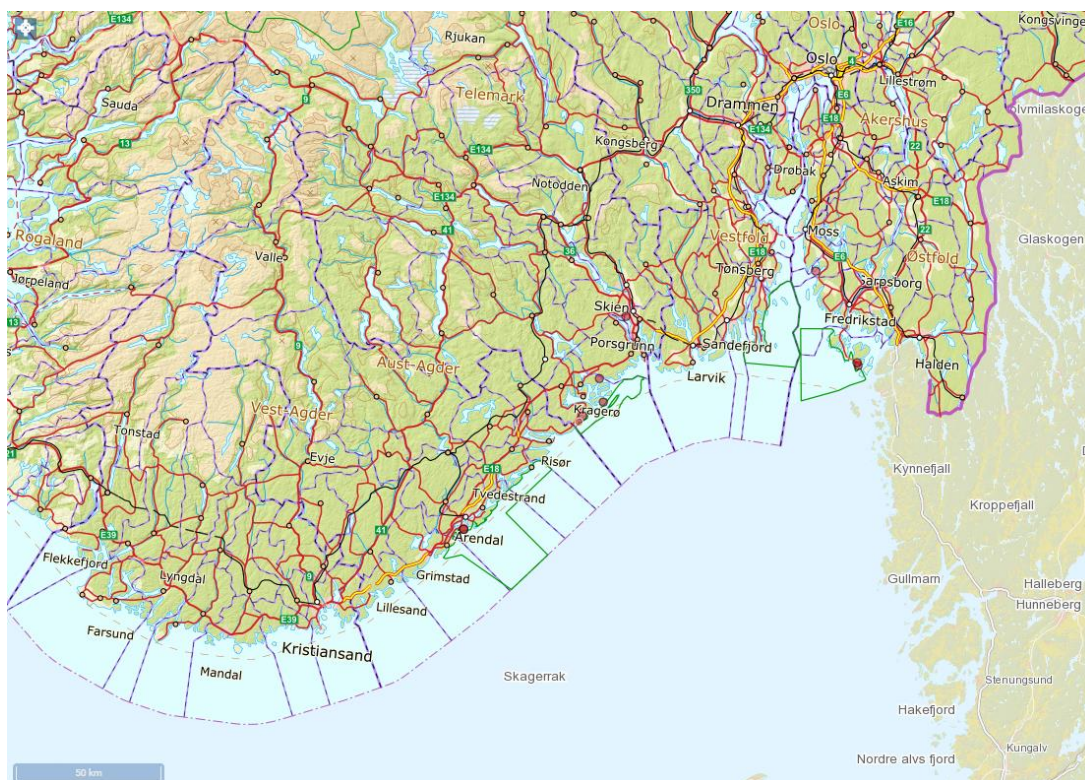


Figur 1. Oversikt over registrert utbredelse av blåvingegresshoppe i Norge (røde- og lyserøde prikker, artskart.no).



Figur 2. Oversikt over registrert utbredelse av klapregresshoppe i Norge (røde- og lyserøde prikker, artskart.no).





Figur 3. Oversikt over registrert utbredelse av sandgresshoppe i Norge (røde- og lyserøde prikker, artskart.no).

## 2 Metode

Områdene som ble valgt ut for undersøkelse, ble i stor grad valgt ut på bakgrunn av ortofoto studie. Relevante områder som ble plukket ut var sørvendte berg med gresshyller og skorpelav i nærhet til sjø for blåvingegresshoppe, og sørvendt rasmark med gresskledd rastunge eller kalktørreng for klapregresshoppe. Områdene er undersøkt i varme perioder, og tar primært sikte på å registrere voksne individer. Flere lokaliteter er undersøkt med teleskop, men er ikke befart ettersom de ikke har vært tilgjengelige. Ved videre undersøkelse vil det også benyttes båt en del steder.



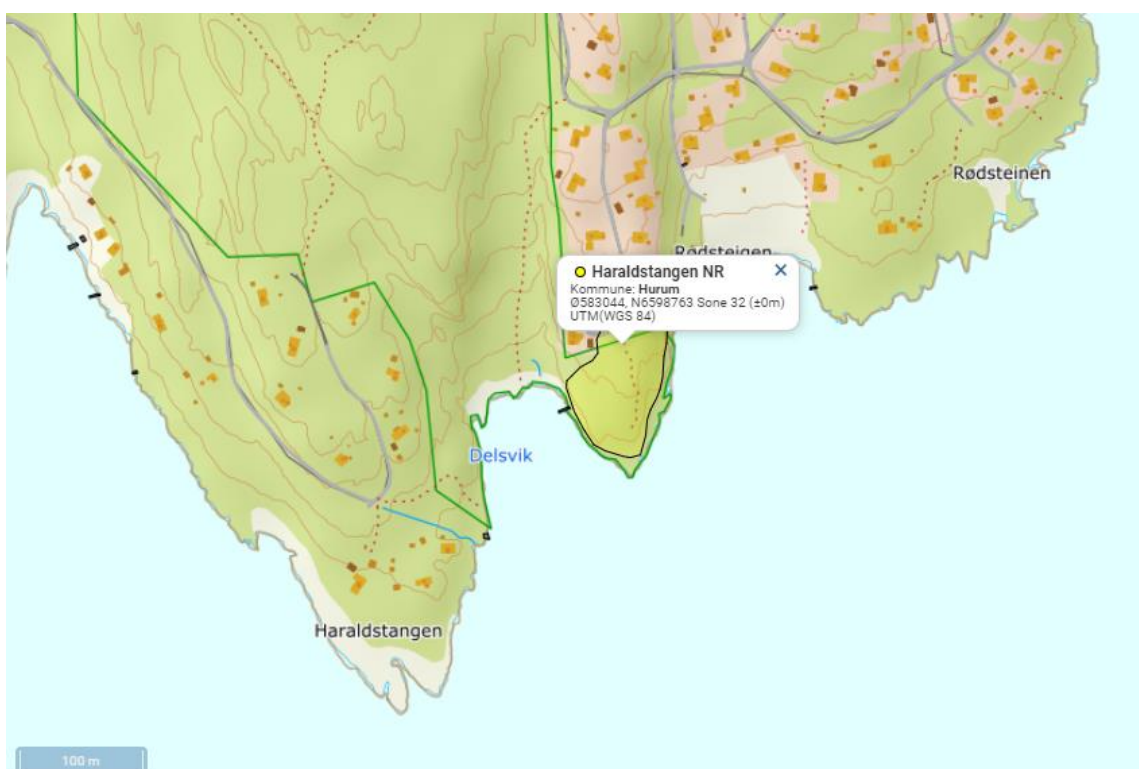
Figur 4. Typisk lokalitet for blåvingegresshoppe, sørvendt naturlig svaberg med gressbevokste hyller og skorpelav, - her ved Ekerne. Foto: H. Gregersen.



### 3 Klapregresshoppe

#### 1.1 Hurum, Haraldstangen UTM: 32 V 583022 6598723

Det er tidligere registrert klapregresshoppe på Haraldstangen. Området ved funnsted med relevante egnet habitat i nærheten ble undersøkt, primært for å opprette en referanse for sesongaktivitet. Den relevante lokaliteten består i stor grad av kalktørreng med små åpne skiferflater. Lokaliteten ble befart 27. juli 2019. Det ble observert to klapregresshoppe her.





## 1.2 Hurum, Smedodden UTM: 32 V 583626 659916

Området ligger på odden vest for Ertsvika, og er sørvestvendt. Det er kalkskiferfjell med svakt skrånende gressflater og tørrkalkeng. Størrelsen på det egnede arealet er av betydelig størrelse, og det er definitivt egnet habitat for klapregresshoppe. Det er ikke registrert klapregresshoppe her tidligere, men lokaliteten bør undersøkes igjen. Lokaliteten ble befart 27. juli 2019.

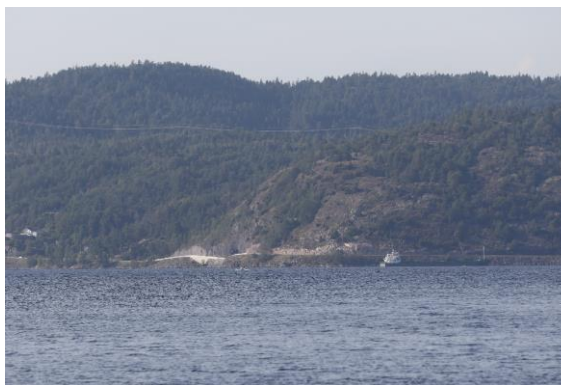


### 1.3 Skien, Torsberg UTM 32 V 534657 6554012

Torsberg ble antatt som en høvelig lokalitet for forekomst av klapgresshoppe etter tidligere befaring og flyfotovurderinger. Berget har store soleksponerte arealer i sørøstvendt lisode. Det er store tørrenger og gressklede bergflater avgrenset av årer av edelløvskog og barskog. Store deler av den sørøstvendte og sørvendte lisiden ble befart (500 meter lengde). Det var dessverre ikke klapgresshoppe å spore her, tiltross for at mye av habitatet burde kunne tekke. Spesielt var området lengst nordøst potensielt. Her er det en tydelig kalkåre og rasmark med kalkplanter og tørreng (32 V 534657 6554012). Torsbergbefaringen viste seg imidlertid ikke å være bortkastet. Kvalitetene her er nok betydelige for andre med briller for andre artsgrupper. En svært så forvaltningsrelevant art åpenbarte seg som en av skansens viktige beboere. Sandgresshoppene hadde tydeligvis funnet sin festning her. Arten ble registrert på hele fem forskjellige områder i lisiden (32 V 534657 6554012, 32 V 534579 6553934, 32 V 534564 6554074, 32 V 534695 6554224 og 32 V 534890 6554325). Totalt ble det registrert 15 sandgresshopper her. Lokaliteten ble befart 6. september.

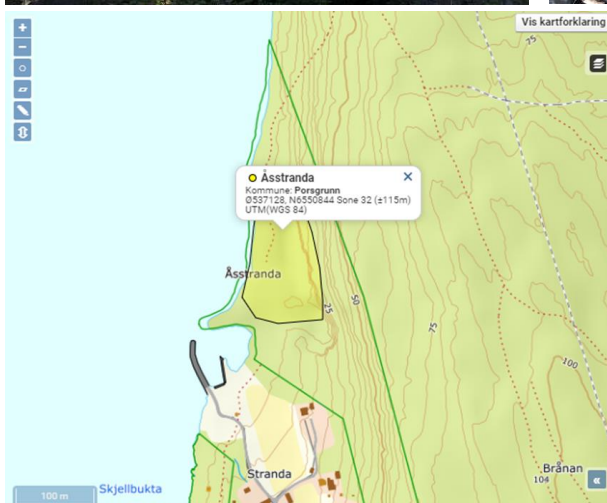






#### 1.4 Skien, Åsstranda UTM: 32 V 537096 6550829

Det er tidligere funnet klapregresshoppe på Åsstranda. Området ved funnsted med relevante egnet habitat i nærheten ble undersøkt, primært for å opprette en referanse for sesongaktivitet og for gjenkjenning av habitatpreferanser på lokaliteter i kyst Telemark. Området er stort sett bevokst med alm-lindeskog og hasselkratt i sørvestvending, med små bremmer av rasmark (skifer) ut mot et steinbrudd og ut mot sjøen. Lokaliteten ble befart 27. august 2019. Det ble ikke observert klapregresshoppe her.





## 2 Blåvingegresshoppe

### 2.1 Kragerø, Ekerne UTM: 32 V 522309 6516659

Ekerne ligger i et svaberg- lynglandskap isprengt gressområder, godt ispedd hytter. Svaberget er lavkledt i store deler. Berget er godt solekspontert. Det ble registrert tilsammen 14 blåvingegresshopper og det ble observert parring. Lokaliteten ble befart 25. august 2019.





## 2.2 Kragerø, Langholmen UTM: 32 V 523044 6518624

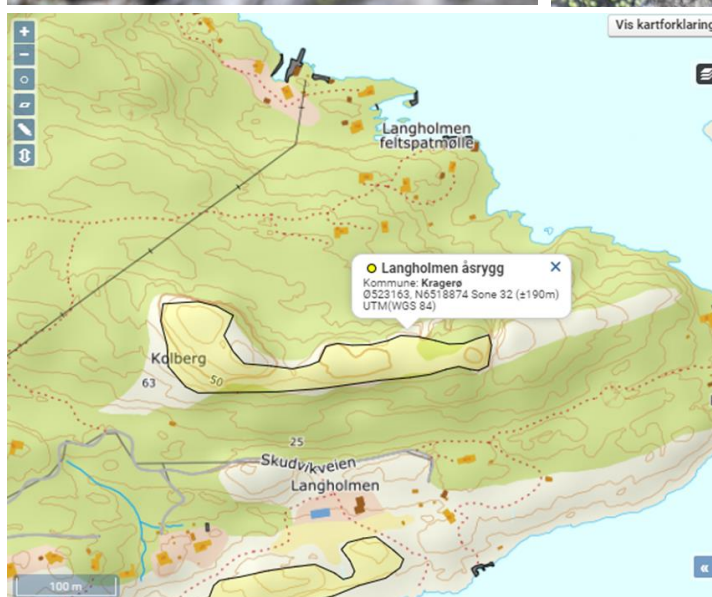
Langholmen har betydelige arealer med sørvendt svaberg isprengt gress- og tørreng. Det er spesielt den ytterste sørvende halvøya som utpreger seg. Her er det om lag 800 meter med delvis adskilte svaberg, med relativt god kvalitet. Det er tidligere registrert blåvingegresshopp ytterst på Langholmen. Nå ble området lenger inne undersøkt. Her ble det funnet et sammenhengende godt habitat der det i alt ble registrert 23 blåvingegresshopper. Her så det også relativt tiltalende ut, men det ble ikke funnet blåvingegresshoppe her. Lokaliteten ble befart 25. august 2019.





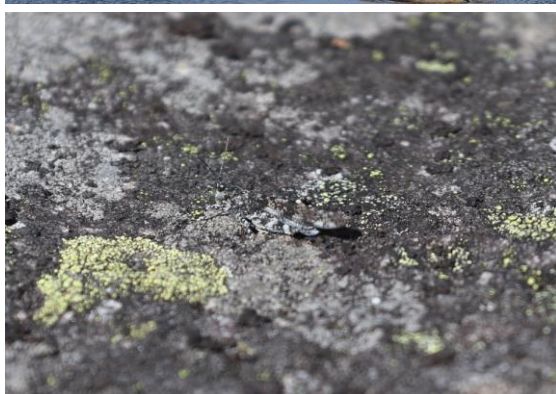
### 2.3 Kragerø, Langholmen åsrygg UTM: 32 V 522996 6518866.

Åsryggen på Langholmen har et meget interessant habitat. Her er krokfurer på svaberg av stedvis forvitret granitt. Stedvis er det noe gress og tjæreblom, og flekker med røsslyng. Området ble undersøkt for blåvingegresshoppe, men den hadde tydeligvis andre preferanser. Det ble allikevel gjort spennende funn her med svabergringvinger, svalestjert og sandgresshoppe (32 V 522923 6518873). Lokaliteten ble befart 25. august 2019.



## 2.4 Kragerø, Stangnes UTM: 32 V 522047 6516261

Stangnes ligger i et svaberg- lynglandskap isprengt gressområder. Svaberget er lavkledt i store deler. Berget er godt soleksponert. Det er tidligere funnet blåvingegresshoppe her, men lokaliteten har betydlige områder der det ikke tidligere er registrert funn. Denne undersøkelsen tok høyde for å avgrense leveområdene for blåvingegresshoppe så godt som mulig. Det ble funnet fem separate hotspots der det ble registrert tilsammen 19 blåvingegresshoppe. Områdene var fordelt på de sørvendte flatene av høydepunkter og helling (UTM: 32 V 522217 6516362, 32 V 522178 6516218, 32 V 522129 6516294, 32 V 522040 6516257 og 32 V 522108 6516349). Den ytterste halvøyen ble også befart. Her var det også tilsynelatende stedvis godt egnet habitat, men det ble ikke registrert blåvingegresshoppe. Lokaliteten ble befart 25. august 2019.





## 2.5 Kristiansand, Flekkerøya UTM:32 V 440680 6436596

Det er tidligere funnet blåvingegresshoppe på Flekkerøya. Området ved funnsted med relevante egnet habitat i nærheten ble undersøkt, primært for å opprette en referanse for sesongaktivitet og for gjenkjenning av habitatpreferanser på sørlandet. Området er stort sett bevokst med furu og ungskog av edelløv/ eik. Det er svært kupert og stedvis stikker det opp delvis snaue koller og svaberg. Noen av disse kollene hadde et habitat likt funnsteder lenger nord i Norge, med skorpelav og gressklede hyller og sprekker. Det var ingen av disse lysningene som utpreget seg særdeles med størrelse på egnet habitat, men minst en lokalitet så potensiell ut (UTM: 32 V 441003 6436965). Lokaliteten ble befart 25. juli 2019. Det ble ikke observert blåvingegresshoppe her.



## 2.6 Larvik, Oterøya UTM: 32 V 560876 6543765

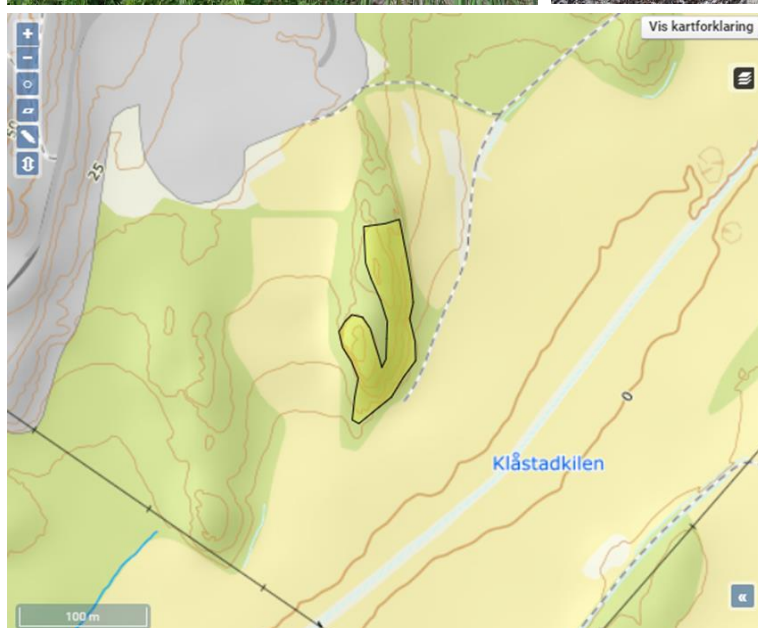
På sørsiden av øya er det flotte store arealer med gress og blomstereng, dominert av blottet svaberg med skorpelav. Det var stor forventning til området, men det ble ikke registrert blåvingegresshoppe her 9. august. Området bør definitivt underøkes igjen ettersom det var endel vind som kan ha lagt en brems på aktiviteten.





## 2.7 Larvik, Viksfjorden UTM: 32 V 566841 6546814

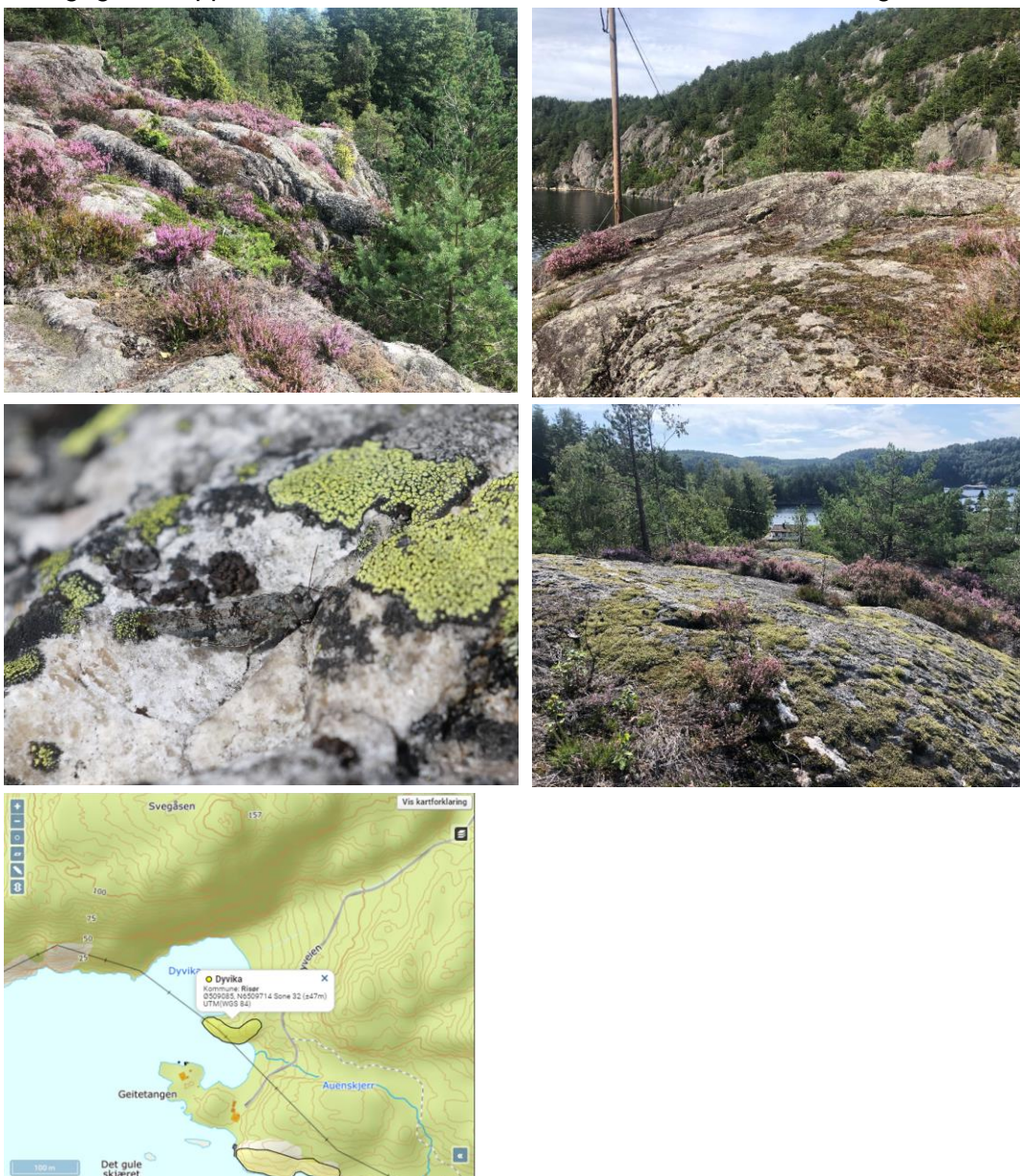
Dette er et område med stort innslag av delvis åpne sørvendte svaberg kledt med skorpelav. Det mest utpregede og tilsynelatende potensielt som leveområde for blåvingegresshoppe strekker seg ut mot Viksfjorden. Lokaliteten ble befart 9. august 2019. Det ble ikke påvist blåvingegresshoppe her, men området ansees som meget potensielt og bør undersøkes igjen.





## 2.8 Risør, Dyvika UTM: 32 V 509117 6509723

I Dyvika ligger et godt soleksponert svaberg omringet av eik og furuskog. De åpne bergrabbene strekker seg ned mot sjøen, med skorpelavkledd berg og små gressflater. Det ble registrert to områder med godt bebodd habitat. Tilsammen 12 blåvingegresshoppe ble talt med sikkerhet. Lokaliteten ble befart 24. august 2019.





## 2.9 Risør, Geitetangen UTM: 32 V 509229 6509500

De sørvendte svabergene på Geitetangen ble også undersøkt. Her ble det registrert fem blåvingegresshopp. Det ble også registrert en god tetthet av skogmaurløve på stranda med finsand på tangen (32 V 509229 6509497). Tilsammen var det minst 30 "fangstgroper". Også i den sørvendte hellinga med finsandflekker ut mot sjøen ble det registrert fangstgroper av skogmaurløve (32 V 509266 6509476). Lokaliteten ble befart 24. august 2019.





## 2.10 Tvedestrand, Bergøya UTM 32 V 507686 6501216

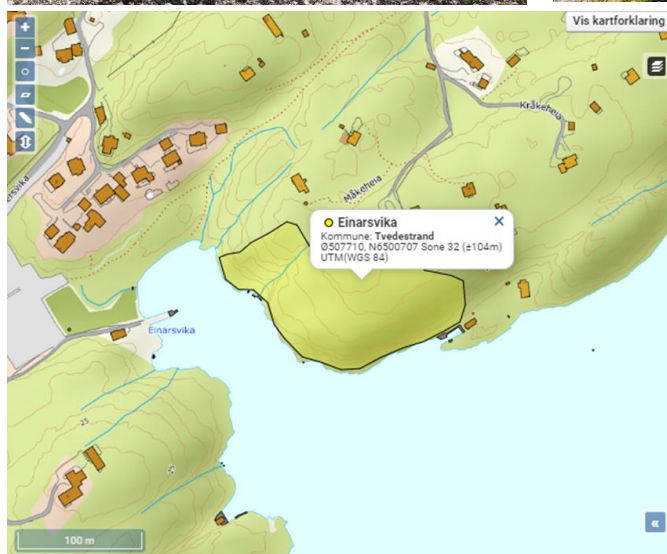
Bergøyas sørvendte svaberg ser meget attraktive ut som leveområde for blåvingegresshoppe. Svabergene her er kledt med skorpelav og har fine revner og hyller med gress og tørreng. Det ble ikkeregistrert blåvingegresshoppe her, men lokaliteten er ikke avskrevet. Befaringen ble foretatt på kveldstid, og eftasbrisen stod ved lag i sommervarmen. Området bør undersøkes igjen. Lokaliteten ble befart 24. august.





## 2.11 Tvedestrand, Einarsvika UTM 32 V 507640 6500693

Einarsvikas østre bergside ruver opp fra bukta. Berget her har sør og vestvendte svaberg med lav og gressflater. Det er store arealer med tilsynelatende godt egnede leveområder for blåvingegresshoppe. Skuffende nok var det ingen å registrere. Mulig kan havsbrisen ha påvirket åpenbaringen. Det er tidligere registrert blåvingegresshoppe i området, og lokaliteten ser lekker ut. Området bør befares igjen under optimale forhold. Lokaliteten ble befart 24. august.



### 3 Oversikt over registreringer og funn 2019

Art	Lokalitet	Status for registrering	Andre funn
Klapregresshoppe	Hurum, Haraldstangen UTM: 32 V 583022 6598723	Gjenfunn, 2 individer	
Klapregresshoppe	Hurum, Smedodden UTM: 32 V 583626 659916	Ikke påvist, men potensiell	
Klapregresshoppe	Skien, Torsberg UTM 32 V 534657 6554012	Ikke påvist, men potensiell	15 stk. sandgresshoppe
Klapregresshoppe	Skien, Åsstranda UTM: 32 V 537096 6550829	Ikke påvist, men potensiell	
Blåvingegresshoppe	Kragerø, Ekerne UTM: 32 V 522309 6516659	NYFUNN	
Blåvingegresshoppe	Kragerø, Langholmen UTM: 32 V 523044 6518624	NYFUNN	
Blåvingegresshoppe	Kragerø, Langholmen åsrygg UTM: 32 V 522996 6518866	Ikke påvist, men potensiell	1 stk sandgresshoppe, svabergringvinge
Blåvingegresshoppe	Kragerø, Stangnes UTM: 32 V 522047 6516261	Ny avgrensing utenfor tidligere funn	
Blåvingegresshoppe	Kristiansand, Flekkerøya UTM:32 V 440680 6436596	Ikke gjenfunn, men potensiell	
Blåvingegresshoppe	Larvik, Oterøya UTM: 32 V 560876 6543765	Ikke påvist, men potensiell	
Blåvingegresshoppe	Larvik, Viksfjorden UTM: 32 V 566841 6546814	Ikke påvist, ikke potensiell	
Blåvingegresshoppe	Risør, Dyvika UTM: 32 V 509117 6509723	NYFUNN	
Blåvingegresshoppe	Risør, Geitetangen UTM: 32 V 509229 6509500	NYFUNN	
Blåvingegresshoppe	Tvedestrand, Bergøya UTM 32 V 507686 6501216	Ikke påvist, men potensiell	
Blåvingegresshoppe	Tvedestrand, Einarsvika UTM 32 V 507640 6500693	Ikke gjenfunn, men potensiell	



## 4 Litteratur og henvisninger

Artskart.no

Gregersen, H. 2018. Kartlegging av leveområder for blåvingegresshoppe, *Sphingonotus caerulans*, i Agder. Sabima kartleggingsnotat 12-2018. 9 s.

Gregersen, H. 2017. Registrering av nye leveområder for klapregresshoppe i artsobservasjoner.no

Gregersen, H. 2016. Registrering av nye leveområder for klapregresshoppe i artsobservasjoner.no